

GÖRÜNƏN YAZININ GÖRÜNMEYƏN TƏRƏFLƏRİ

Əli Rza Xələflinin “Dünya bir pəncərədir...” yazısına təhlili yazı

Rauf İLYASOĞLU

Əli Rza Xələflinin bu yazısı görkəmli ictimai-siyasi xadim, ziyalı, orijinal şəxsiyyət Tağı Əhmədovun (ədəbi təxəllüsü Tağı Sadiq) xatirəsinə yazılmış elegik (kədərli, duyğusal) bir esedir. Əsərin əsas ideyası görünən insanın - şəxsiyyətin - yaddaşlarda necə yaşadığı, onun insani keyfiyyətlərinin, mənəvi bütövlüyünün və orijinallığının insanlarda buraxdığı izlə bağlıdır. Müəllif “dünya bir pəncərədir, hər gələn baxıb gedər” deyərək həyatın keçiciliyini vurğulayır, lakin Tağı Əhmədovun “görünən” şəxsiyyət kimi bu pəncərədən baxıb gedənlər arasında yadda qaldığını bildirir.

Giriş - Kədərli xəbərdən doğan təəssürat: müəllif oxucunu dərhal emosional bir situasiyaya salır və oxucu ilə sanki eyni kədəri bölüşür.

“Tağı Əhmədovun ölüm xəbəri çoxlarına, elə mənə də qəlbimi sıxan, ruhuma kövrəklik qatan bir kədər gətirdi.”

Müəllif Tağı Əhmədovla olan real görüşlərini, onun davranış tərzini, səmimiyyətini, orijinallığını canlı detallarla təsvir edir. Burada müəllif “şəxsiyyət portreti” yaradır.

“Bircə onu deyirəm ki, Tağı müəllim ömrünün axırından orijinal olaraq qaldı.”

Nəticə - Elegik ümumiləşdirmə: həyatın müvəqqətiliyi, amma şəxsiyyətin əbədiyyəti.

“Neyləmək olar, dünya bir pəncərədir. Hər gələn baxıb gedər... Tağı Əhmədov görünən insan idi.”

Bu struktur yazını həm esse, həm də bədii publisistika janrına yaxınlaşdırır.

Əli Rza Xələfli Tağı Əhmədovu bütöv, cəsarətli, səmimi və eyni zamanda kövrək bir insan kimi təqdim edir. Onun xarakterini bir neçə əsas cizgi ilə açır:

Orijinallıq və müstəqillik

“Həyat onu ütiləyə bilməmişdi.”

Bu ifadə çox dərin metaforik anlam daşıyır - həyatın sınaqları onu dəyişdirməmiş, ruhu nə köhnəlməmişdi.

Səmimilik və cəsarət

“Qətiyyəti sözü tələb olunan ahəngindən aşağı salmırdı.”

Tağı Əhmədovun sözündəki dik duruş, düşüncəsindəki dürüstlük müəllif üçün ideal insani keyfiyyətlər nümunəsidir.

“Ətəqlənən taleyinə kövrəkliyi.”

Burada müəllif onun iç dünyasındakı incəlikləri, emosional dərinliyi göstərir.

Yazının dili poetik publisistika üslubundadır - yəni həm emosional, həm də bədii təsir gücü var. Əli Rza Xələfli burada həm şair, həm də xatirəçi kimi danışır.

Dildə bədii vasitələr çoxdur:

Metaforalar: “Həyat onu ütiləyə bilməmişdi.”, “Dünya bir pəncərədir.”

Simvolizm: “Pəncərə” - həm həyat, həm də baxış, insanın dünyaya açıldığı ocaq kimi təqdim olunur.

“Görünən insan idi” ifadəsi sonunda təkrar edilərək yazıya elegik bir dairə bağlayır.

“El sözü daha mötəbərdir.” - xalq müdrikliyinə istinad müəllifin mənəvi dayağını göstərir. Əsərin fəlsəfi yükü “görünən və görünməyən insan” qarşılaşdırması üzərində qurulub.

Müəllifə görə:

Görünən insan - iz qoyandır, şəxsiyyəti, əməli, sözü ilə yadda qalandır.

Görünməyən insan - həyat pəncərəsindən baxıb keçəndir, amma xatirələrdə silinəndir.

Tağı Əhmədov bu mənada “görünən” idi - yəni həm həyatda, həm yaddaşda var olmuş şəxsiyyət.

Yazı boyu səmimi və isti bir ton hakimdir. Xələfli nə tərif yazır, nə də sırf nekroloq - o, bir dostun, qələm yoldaşının ürək səsi ilə danışır.

Sonda hiss olunur ki, bu yazı həm də özünüdərk məqamıdır - müəllif Tağı Əhmədovun təhsilində “bütöv insan” anlayışına bir daha inanır.

Əli Rza Xələflinin bu yazısı publisistik-esseistik xatirə janrının parlaq nümunəsidir. Yazı: bir tərəfdən fərdi xatirə kimi dəyərlidir, digər tərəfdən milli ziyalı obrazının bədii təəcəssümü kimi oxunur.

Əsərin başlığında “Dünya bir pəncərədir” ifadəsi həyatın keçiciliyini, son cümlədəki “Tağı Əhmədov görünən insan idi” fikri isə insanlığın əbədiyyətini simvolizə edir.

Beləcə, Xələfli bu yazıda həm şəxsiyyətin yaddaşdakı izini, həm də yazının özü ilə yadda qalmaq gücünü nümayiş etdirir.